

УДК: 351.82:338.2

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6\(34\)-726-734](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-726-734)

Бобровський Олександр Володимирович магістр бізнес-адміністрування, аспірант кафедри економічної теорії, Київський Національний Економічний Університет ім. Вадима Гетьмана, Берестейський проспект, 54/1, м. Київ, 03057, <https://orcid.org/0009-0001-8328-9772>

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. Складність контролінгу державних послуг та управління державним майном зі сторони держави та відчутний бюджетний дефіцит, а також пріоритетна потреба у модернізації інфраструктури створюють передумови для звернення урядів багатьох країн до приватного сектору задля залучення додаткового капіталу і оптимізації якості послуг згідно з зростаючими вимогами суспільства. Методологічний апарат в концепті державно-приватного партнерства, відпрацьований у практиці міжнародної управлінської діяльності, дає змогу активно використовувати його потенціал в різних галузях соціально-економічної діяльності при вирішенні низки важливих суспільних проблем. Селекція ефективної моделі державно-приватного партнерства, значною мірою, ідентифікує успішність проектів на основі механізму державно-приватного партнерства. Дослідження присвячене аналізу існуючих моделей державно-приватного партнерства у розвинутих країнах світу. У статті розглянуто діючу європейську модель державно-приватного партнерства, в порівнянні з українським законодавством, приведено основні тенденції розвитку державно-приватного партнерства в країнах ЄС, зроблено критичний аналіз його впливу на стан соціально-економічної безпеки, дано практичні рекомендації щодо удосконалення системи соціально-економічної безпеки України. Проаналізовано моделі правових режимів державно-приватного партнерства за критерієм структури правового забезпечення. Ідентифіковано основні проблемні аспекти системи партнерських відносин влади та бізнесу в концепті актуальних моделей державно-приватного партнерства. Досліджено кореляцію наявності органу регулювання відносин державно-приватного партнерства і потенціалу ефективної імплементації механізму державно-приватного партнерства. Доведено, що оптимальний вибір моделі державно-приватного партнерства позиціонується кроком першочергової значущості на шляху ефективного впровадження механізму державно-приватного партнерства. Визначено, що задля формування правильного управлінського рішення необхідним є врахування не лише ефективності апробації певних моделей в інших країнах, але і національну специфіку.

Ключові слова: глобальна динаміка, державно-приватне партнерство (ДПП), європейська спільнота, стратегія розвитку, соціально-економічна безпека.

Bobrovskiy Oleksandr MBA, Postgraduate Student of the Department of Economic Theory, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Brest Ave., 54/1, Kyiv, 03057, <https://orcid.org/0009-0001-8328-9772>

EUROPEAN MODEL OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE SYSTEM OF SOCIO-ECONOMIC SECURITY

Abstract. The complexity of controlling public services and managing state property by the state and the significant budget deficit, as well as the priority need for infrastructure modernization, create preconditions for many governments to turn to the private sector to attract additional capital and optimize the quality of services in line with the growing demands of society. The methodological apparatus in the concept of public-private partnership, developed in the practice of international management, makes it possible to actively use its potential in various sectors of socio-economic activity in solving a number of important social problems. The selection of an effective model of public-private partnership largely determines the success of projects based on the public-private partnership mechanism. The study is devoted to the analysis of existing models of public-private partnership in developed countries. The article examines the current European model of public-private partnership in comparison with Ukrainian legislation, provides the main trends in the development of public-private partnership in the EU countries, makes a critical analysis of its impact on the state of socio-economic security, and gives practical recommendations for improving the system of socio-economic security of Ukraine. The models of legal regimes of public-private partnerships are analyzed by the criterion of the structure of legal support. The main problematic aspects of the system of partnership relations between government and business in the concept of current models of public-private partnership are identified. The correlation between the existence of a regulatory body for public-private partnership relations and the potential for effective implementation of the public-private partnership mechanism is investigated. It is proved that the optimal choice of the public-private partnership model is positioned as a step of primary importance on the way to effective implementation of the public-private partnership mechanism. It is determined that in order to formulate the right management decision, it is necessary to take into account not only the effectiveness of testing certain models in other countries, but also national specifics.

Keywords: global dynamics, public-private partnership (PPP), European community, development strategy, socio-economic security.

Постановка проблеми. У середовищі функціонування європейської спільноти феномен державно-приватного партнерства (далі – ДПП) на сьогодні суттєво розширило межі впливу. Окрім традиційної векторності угод

в транспортній сфері, угоди ДПП наразі активно застосовуються в процесі будівництві громадських та комунальних закладів, що сприяє вирішенню соціально-екологічних проблем, розвитку культурних і освітніх проектів. Досвід європейського державно-приватного партнерства вбачається надзвичайно цінним для України в концепті відбудові економіки після перемоги над країною-агресором. Також, досвід країн європейської спільноти в аспекті ДПП вбачається надзвичайно корисним для нашої держави, адже саме державно-приватне партнерство є фактором суттєвого підвищення корупційних ризиків та загроз в системі соціально-економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості державно-приватного партнерства як феномена і як поняття досліджені в роботах Н. Дутко [1], А. Renda [2], Р. Shami [3], В. Гришко [4], М. Сірант [5], Ю. Мех, Д. Горобець, В. Головка [6], О. Маркеєва, Б. Розвадовський [7], В. Шевчук, П. Клименко [8] та інших. Приведені науковці в межах дослідницьких пошуків аналізували успішно реалізовані на території європейської спільноти державно-приватні угоди, із виокремленням специфіки їх реалізації, дотичних викликів та ризиків. Водночас, умови воєнного стану в Україні та глобальної економічної кризи зумовлюють необхідність постійного моніторингу різних форм співпраці державних та приватних формацій.

Метою даного дослідження є аналітичне оцінювання актуального стану європейського державно-приватного партнерства і аналіз впливу ДПП на стан соціально-економічної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Некоректно було б починати розглядати систему соціально-економічної безпеки без чіткого визначення об'єктів та суб'єктів безпеки: людина, підприємство, організація, держава, суспільство. Більшість авторів під системою соціально-економічної безпеки розуміють лише безпеку держави. Феномен державно-приватного партнерства в моделі взаємовідносин європейського зразка позиціонує синергію безпеки держави і приватного інвестора, підкреслюючи, що саме держава стимулює розвиток певних галузей економіки, культурного і суспільного життя, приймаючи на себе частину ризиків з метою створення (відновлення) нових та модернізації діючих об'єктів для інвестування.

Досвід європейських країн свідчить, що Європа дуже обережно здійснювала перші кроки у напрямку державно-приватного партнерства, напрацьовуючи досвід та механізми взаємодії.

Наймасштабніші європейські проекти державно-приватного партнерства – це проект залізничного GSM-R сполучення (Франція); проект побудови зоопарку Vincennes (Франція); автострада A24/A25 в Італії; проект Nottingham Транзит у Великобританії; проект побудови фламандських шкіл (Бельгія), що стосується реставрації, реконструкції і перебудови шкіл; проект залізничного сполучення великої швидкості (Португалія між Росеірао і Саіа) та низка інших [9].

У концепті юридичної дефініції моделі державно-приватного партнерства доцільно диференціювати за типом контракту, укладеного між державним та

приватним секторами. Зокрема, за рекомендаціями Світового банку, моделі ДПП можна розділити на чотири основні групи:

- контракти управління та лізингу, що передбачають відведення приватному сектору відповідальності за реалізацію управління проекту протягом узгодженого терміну, при збереженні власності держави;
- проекти «зеленого поля», за якими приватний партнер самостійно або спільно з державою будує і експлуатує новостворений об'єкт у межах визначеного контрактом терміну;
- концесії, за яких приватний партнер здійснює управління проектом у межах договірної періоду, протягом якого на приватного партнера також покладається значний ризик, пов'язаний з інвестиційним вкладенням капіталу;
- продаж активів: приватний сектор купує частину об'єкту в державного сектору через розміщення вільних коштів у купівлю акції або через програми приватизації, що надають право власності на об'єкти.

Для європейської спільноти прийнята дещо відмінна диференціація (рис.1).

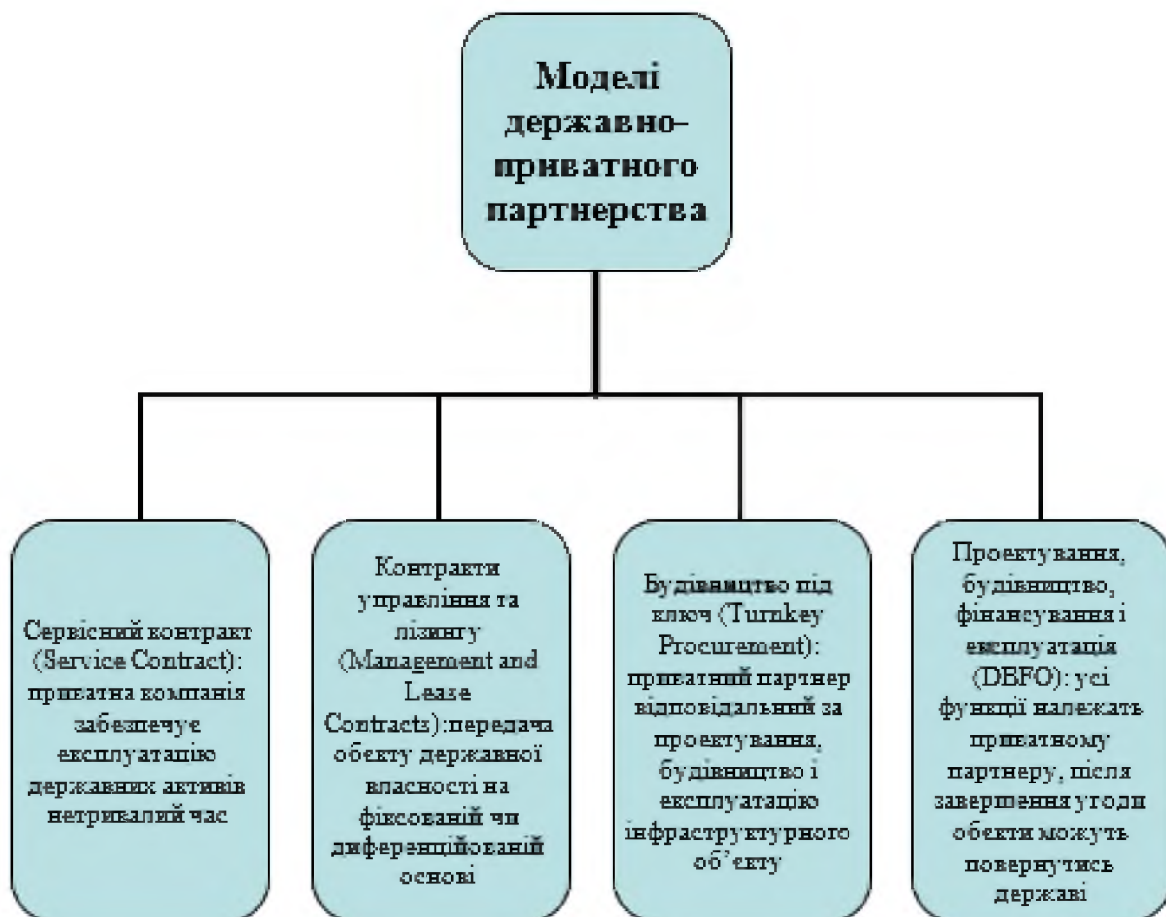

Рис. 1. Моделі державно-приватного партнерства
Європейського Союзу

Джерело – систематизовано автором

Донедавна приватна і державна власність розглядалися як антиподи. Протекціонізм на користь державної власності став відчутним фактором гальмування економічного розвитку. Деякі галузі економіки, такі як оборонна промисловість, військові розробки, фундаментальні наукові дослідження космосу завжди були монополією держави, сфера послуг, торгівля, легка промисловість — галузі в яких державна власність вважалися недоречними. Європейський досвід в проектах ДПП суттєво змінив точку зору на цей розподіл. На першому місті проекти ДПП в транспортній сфері, на другому — сектори охорони здоров'я та освіти. Громадський порядок, паливо і енергетика, охорона навколишнього середовища — нові напрямки, які позитивно впливають на розвиток соціально-економічної безпеки [10].

Відносини власності охоплюють весь господарський процес і великий спектр соціально-економічних відносин. Взаємодію державного і приватного капіталу необхідно розглядати з точки зору закону взаємодії [3]. Загальний вигляд закону взаємодії має вигляд:

$$(A \times B)^n = Pr, \quad [1]$$

де **A**, **B** — потенціал суб'єктів взаємодії, $\in] 0, 1 [\cup] 1, 2 [$;

n — множина зовнішніх впливів на певну взаємодію;

Pr — результат взаємодії.

Якщо суб'єкт взаємодії, (наприклад **A** > 1), то він діє, як альтруїст*.

Альтруїзм (фр. *altruisme*) — безкорисливе прагнення до діяльності на благо інших. Це свідоме, нехай і короткочасне обмеження власного егоїзму.

Якщо суб'єкт взаємодії, (наприклад **B** < 1), то він діє, як егоїст.

В загальній формулі ступінь **n** — це множина зовнішніх впливів на конкретну взаємодію. В окремих випадках, коли **n** = 1, вплив начебто зникає, але в переважній більшості випадків моделювання взаємодії він присутній. При **n** > 1 - зовнішній вплив сприятливий для взаємодії: “вплив-альтруїст”. Такий вплив примножує, покращує результати взаємодії (**A**, **B** > 1), а результати взаємодій 2 (**A**, **B** < 1) і 3 (**A** > 1, **B** < 1) прискорює їх розпад або трансформацію (рис. 2а).

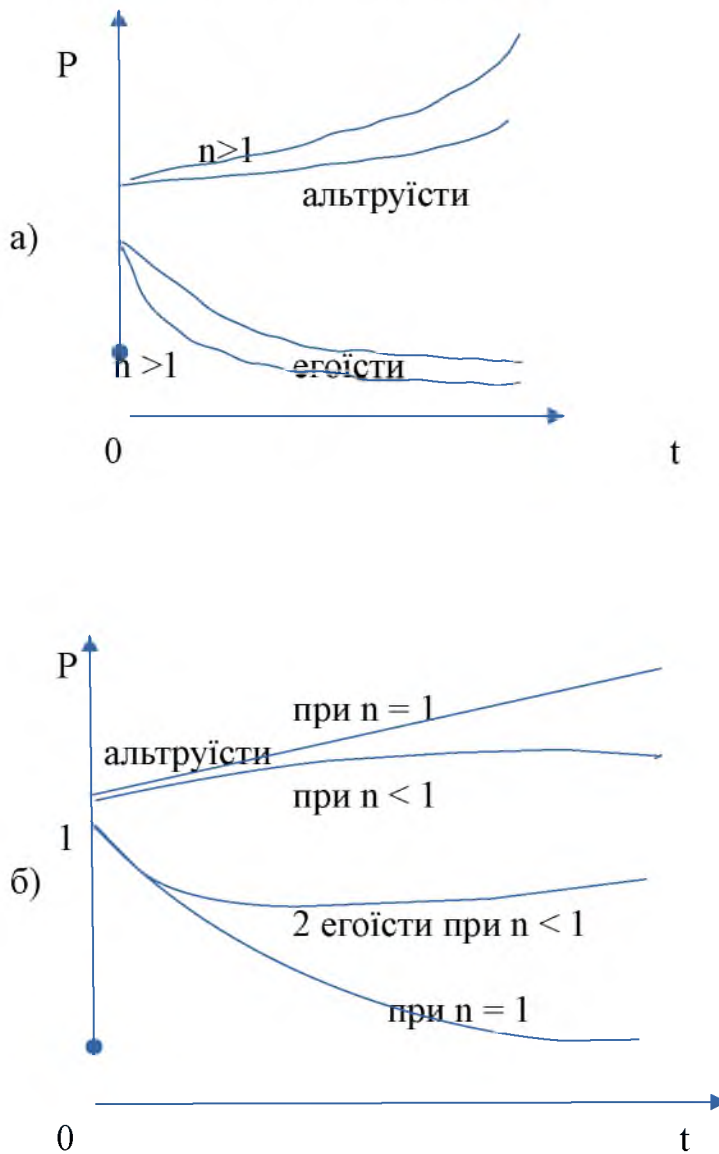

Рис.2. Результат взаємодії альтруїстів і егоїстів під впливом альтруїстичного $n > 1$ та егоїстичного середовища $n < 1$
 Джерело – розробка автора

На рис.2 б): $0 < n < 1$, коли n - “егоїст”: то взаємодію 1 ($A, B > 1$), він починає “з’їдати” загальний результат взаємодії. “Вплив-егоїст” взаємодії $A, B < 1$ та $A > 1, B < 1$, починає “стабілізувати” характер такої взаємодії на певному рівні, відновлювати її до попереднього стану.

На прикладі того, як корупційна система в державі сприяє і підтримує розвиток корупційних зв’язків, просуванню в ній хабарників-егоїстів, усуває (знищує) суб’єктів-альтруїстів, підприємства, громадські організації:

$$((((A_i B_j)_p)_s)_d)_g = P \quad [2]$$

де A_i - потенціал (альтруїсти $A > 1$);
 B_j — потенціал (егоїсти $E < 1$);

$Pr (P)$ — результат взаємодії (профiт);
 p — зовнішній вплив на побутовому рівні (мораль);
 s — зовнішній вплив на законодавчому рівні (суди);
 d — на міждержавному рівні (міжнародні договори);
 g — на глобальному рівні (глобальне управління).

Згідно правил математичної науки ступені перемножуються. Кожен з зовнішніх впливів може бути як сприятливий так і негативний.

Саме тому Європейський досвід приділяє таку вагу відбору суб'єктів взаємодії та вдосконаленню різних форм і моделей державно-приватного партнерства (рис.3).

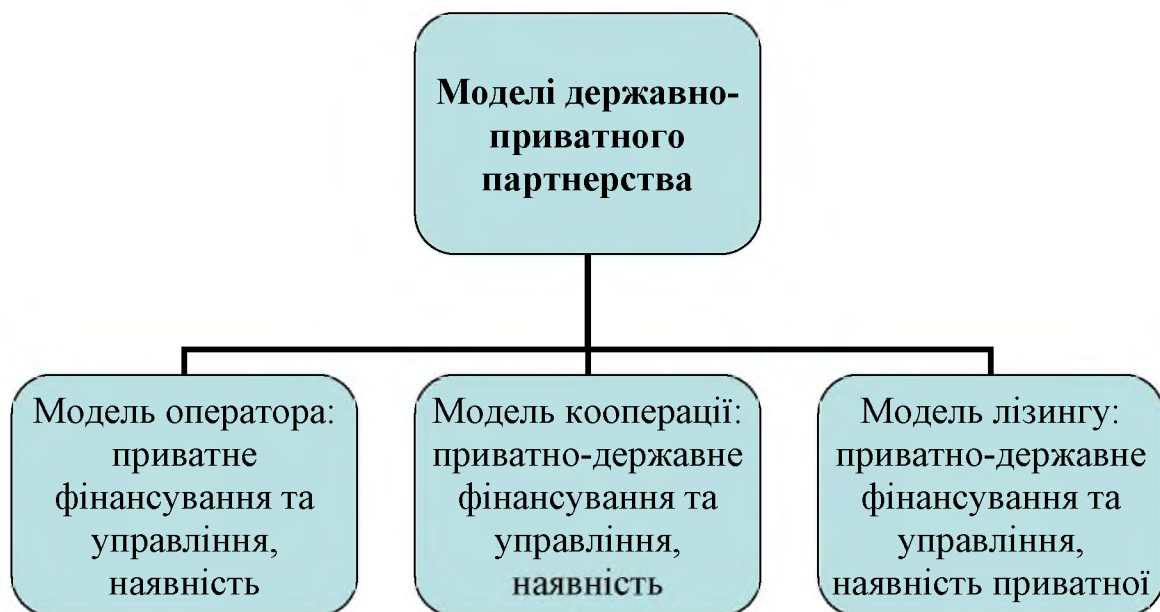

Рис. 3. Моделі державно-приватного партнерства за суб'єктом фінансування та власності
Джерело – систематизовано автором

Закони соціально-економічної безпеки є прямими наслідками дії еволюційного розвитку економічних систем і форм взаємодії. **Другий закон безпеки економічних систем** говорить: зростання впливу результатів діяльності економічних систем на зовнішнє середовище призводить до зміни умов діяльності кожної з них. Спрогнозувати і оцінити зміни в зовнішньому середовищі з метою корекції стратегічної поведінки, заздалегідь підготуватися до змін, пристосуватися до нових умов — завдання саморозвитку і завдання системи економічної безпеки.

Четвертий закон безпеки економічних систем: розвиток економічної системи відбувається за рахунок її розширення але тільки доти, доки система не досягне кордонів обмеження (насичення ринку). Після цього подальший розвиток можливий лише за рахунок: інтересів інших економічних систем; економії затрат, ресурсів, підвищення ефективності виробництва, якості

продукції; за рахунок цілеспрямованого впливу на зовнішнє середовище з метою створення додаткових потреб чи можливостей, що змінює кордони або попередні обмеження; за рахунок зміни ресурсної бази економічної системи.

П'ятий закон безпеки економічних систем: реорганізація та адаптація економічної системи має забезпечити мінімальні витрати на перебудову системи. Якщо сума витрат на перебудову більша за економічний потенціал системи або виграш від перебудови не покриває витрат на саму перебудову, то доцільно провести ліквідацію системи і створити нову. Процес реорганізації має бути спланований і контрольований, бо в цей час економічна система стає найбільш вразливою, так як розриваються старі зв'язки і не відпрацьовано нові, а весь запас потенціалу витрачається на саму реорганізацію.

Українська економіка є частиною європейської економіки. На жаль, нашій державі не вистачає розуміння важливості і складності процесів взаємодії та взаємовідносин між суб'єктами господарювання, відповідальності перед суспільством. Сліпе копіювання моделей та механізмів напрацьованих десятиріччями в країнах ЄС не дає очікуваних результатів. Перш за все, дається взнаки ігнорування законів соціально-економічної безпеки та спадкова недооцінка впливу егоїстичних інтересів олігархічного капіталу на інтереси суспільства.

Враховуючи рівень залежності системи соціально-економічної безпеки держави від обраної стратегії управління ресурсами, можна чітко визначити, що при певних стратегіях ДПП працюватиме на користь державі, а при інших – будь-які угоди в рамках ДПП відіграватимуть згубний вплив на систему соціально-економічної безпеки держави. Бажання усі недоліки дії закону про ПДД списати на результати воєнних дій не витримають випробування часом. При нинішньому рівні корупції в системі управління в державі передавати у приватні руки пошук, розвідку родовищ корисних копалин та їх видобування; виробництво, транспортування та розподіл і постачання природного газу, дозволяти продаж землі в умовах війни — це злочин перед народом України.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна відзначити, що моделі державно-приватного партнерства володіють специфічними особливостями в кожній країні. Для України – це один із перспективних напрямків співпраці з приватними інвесторами. Водночас, враховуючи закони взаємодії та соціально-економічної безпеки, а також стан війни, цей процес позиціонується в аспекті українських реалій не просто складним, він буде ще й додатковим випробуванням на здатність українського суспільства, української економіки до інтеграції в європейську систему цінностей, наш вклад в розвиток економічної науки.

Література:

1. Дутко Н. Г. Державно-приватне партнерство: перспективи розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2020. №4. С. 109-114.
2. Renda A. Public-Private Partnerships: Models and Trends in the European Union. The European Parliament. 2006. № IP / A / IMCO / SC / 2005-161.

3. Shami P. Public private partnership impact of public financing on private sector institutions. Islamabad: Academy of Educational Planning and Management, Ministry of Education, 2007. P.9.
4. Гришко В. В. Державно-приватне партнерство як механізм залучення інвестицій. Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені ВК Мамутова. 2020.
5. Сірант М.М. Поняття та правова природа державно-приватного партнерства в галузі охорони навколишнього природного середовища. Європейські перспективи. 2022. № 1. С. 33–39.
6. Мех Ю.В., Горобець Д.Д., Головка В.Р. Державно-приватне партнерство в секторі безпеки України: основні принципи та форми. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2022. № 74. ч. 2. С. 224–231.
7. Маркеева О.Д., Розвадовський Б.Л. Теоретичні підходи до державно-приватного партнерства у сфері національної безпеки. STRATEGIC PANORAMA. 2022. № 1. С. 43–50.
8. Шевчук В., Клименко П. Міжнародна торгівельно-економічна політика держав в умовах гібридної війни. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2023. 256 с.
9. Мащенко М.А. Аналітичний огляд моделей державно-приватного партнерства у розрізі забезпечення інвайронментальної безпеки. Агросвіт. 2018. № 24. С. 31–35.
10. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>

References:

1. Dutko, N. H. (2020). Derzhavno-pryvatne partnerstvo: perspektyvy rozvytku [Public-private partnership: development prospects]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 4. 109-114 [in Ukrainian]
2. Renda, A. (2006). Public-Private Partnerships: Models and Trends in the European Union. *The European Parliament*, IP / A / IMCO / SC / 2005-161 [in Ukrainian]
3. Shami, P. (2007). Public private partnership impact of public financing on private sector institutions. *Islamabad: Academy of Educational Planning and Management, Ministry of Education*. 9 [in Ukrainian]
4. Hryshko, V. V. (2020). Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak mekhanizm zaluchennia investytsii [Public-private partnership as a mechanism for attracting investment]. *Derzhavna ustanova «Instytut ekonomiko-pravovykh doslidzhen imeni VK Mamutova*. 2020 [in Ukrainian]
5. Sirant, M.M. (2022). Poniattia ta pravova pryroda derzhavno-pryvatnoho partnerstva v haluzi okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha [The concept and legal nature of public-private partnership in the field of environmental protection]. *Yevropeiski perspektyvy*, 1. 33–39 [in Ukrainian]
6. Mekh, Yu.V., Horobets, D.D., & Holovko, V.R. (2022). Derzhavno-pryvatne partnerstvo v sektori bezpeky Ukrainy: osnovni pryntsyipy ta formy [Public-Private Partnership in the Security Sector of Ukraine: Basic Principles and Forms]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*, 74(2). 224–231 [in Ukrainian]
7. Markieieva, O.D., & Rozvadovskyi, B.L. (2022). Teoretychni pidkhody do derzhavno-pryvatnoho partnerstva u sferi natsionalnoi bezpeky [Theoretical approaches to public-private partnership in the field of national security]. *STRATEGIC PANORAMA*, 1. 43–50 [in Ukrainian]
8. Shevchuk, V., & Klymenko, P. (2023). *Mizhnarodna torhivelno-ekonomichna polityka derzhav v umovakh hibrydnoi viiny [International Trade and Economic Policy of States in the Context of Hybrid Warfare]*. K.: PALYVODA A.V.. 256 [in Ukrainian]
9. Mashchenko, M.A. (2018). Analitychnyi ohliad modelei derzhavno-pryvatnoho partnerstva u rozrizi zabezpechennia invayronmentalnoi bezpeky [An analytical review of public-private partnership models in the context of ensuring invironmental security]. *Ahrosvit*, 24. 31–35 [in Ukrainian]
10. Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo: Zakon Ukrainy vid 01.07.2010 r. № 2404-VI. Retrived from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> [in Ukrainian]